

Стратэг Перамогі – генерал Антонаў

Мы добра ведаем імёны палкаводцаў – маршалаў, Герояў Савецкага Саюза Г. Жукава, К. Ракасоўскага, А. Васілеўскага, І. Конева, Р. Маліноўскага, якія адыгралі важную ролю ў разгроме савецкім народам нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Гэта пад іх камандаваннем былі выйграны вырашальныя бітвы Вялікай Айчыннай вайны, што прывялі да канчатковага краху мілітарызцкіх планаў гітлераўскай Германіі. Але ўсё ж ці толькі яны адны з’яўляюцца стратэгамі Вялікай Перамогі? І на гэтае заканамернае пытанне ёсць адказ. Акрамя цэлай плеяды знакамітых савецкіх военачальнікаў, быў чалавек, які, на агульную думку, унёс вызначальны ўклад у распрацоўку найважнейшых аперацый, праведзеных Чырвонай арміяй у гады вайны. Гэта – наш зямляк, ураджэнец Гродна Аляксей Інакенцьевіч Антонаў. У ваеннай гісторыі СССР ён адзіны генерал, удастоены найвышэйшай савецкай палкаводчай узнагароды – ордэна «Перамога».

Выпрабаванні лёсу

Ваенная прафесія Аляксею Антонаву была нібы наканавана. Нарадзіўся ён 15 верасня 1896 года ў сям’і афіцэра Расійскай арміі. Ды і бацька будучага генерала, Інакенцій Аляксеевіч Антонаў, быў патомным ваенным. Ён выхоўваўся ў кадэцкім корпусе, скончыў Аляксандраўскае ваеннае вучылішча ў Маскве, дзе звязаў свой лёс з артылерыяй. Пасля заканчэння навучання быў накіраваны ў Хабараўск, дзе і пазнаёміўся са сваёй будучай жонкай Тэрэсай – дачкой шляхціца з-пад Ліды Ксаверыя Александровіча, сасланага ў Сібір за ўдзел у паўстанні 1863–1864 гадоў пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага.

Інакенцій Антонаў самастойна падрыхтаваўся да паступлення ў Мікалаеўскую акадэмію Генеральнага штаба Расійскай арміі, нават вывучыў французскую і нямецкую мовы. Ён паспяхова здаў экзамены, але ў прэстыжную вышэйшую ваенную навучальную ўстанову залічаны не быў з-за каталіцкага веравызнання жонкі. У канцылярый акадэміі яму прапанавалі ўгаварыць нарачоную перайсці ў праваслаўе, і тады, маўляў, ніякіх перашкод з залічэннем не будзе. Але Інакенцій Аляксеевіч не стаў прымушаць сваю каханую мяняць веравыз-

нанне і ў рэшце рэшт там жа, у Санкт-Пецярбургу, атрымаў накіраванне ў 26-ю артылерыйскую брыгаду, якая дыслацыравалася практычна на радзіме жонкі, у Гродне.

У сям’і Антонавых дзяцей – Аляксея і яго старэйшую сястру Людмілу – выхоўвалі ў традыцыях патрыятызму. Прычым як рускага, так і польскага. Тым не менш, жывучы ў асяроддзі ваенных, сын і ўнук патомных афіцэраў Расійскай арміі не планаваў звязваць лёс са службай у войску: зачараваны цудоўным гродзенскім ландшафтам, хлопчык быў перакананы, што ў сваім жыцці будзе займацца вывучэннем прыроды.

Калі Аляксею яшчэ не споўнілася і васьмі гадоў, сям’я пераехала ў горад Астрог Валынскай губерні, куды бацьку перавялі на новае месца службы: ён атрымаў прызначэнне на пасаду камандзіра батарэі 32-й артылерыйскай брыгады. На гэтым для будучага савецкага генерала скончыўся перыяд бесклапотнага дзяцінства, праведзенага ім у Гродне. Горад гэты ў канцы жыцця ён збіраўся наведаць, але так і не змог выкраіць часу ў складаным графіку службы.

На новым месцы Аляксей паступае ў гімназію і па-ранейшаму захапляецца прыродазнаўствам. У 1908 годзе

сям'ю напаткала вялікае гора – нечакана памірае бацька. Гэты ўдар вельмі моцна адбіваецца і на матэрыяльным становішчы Антонавых: дзеці жывуць за кошт ваеннай пенсіі, маці падзарабляе рэпетытарствам. У 1914-м, калі грывнула Першая сусветная вайна, Тэрэза Ксавер'еўна з дзецьмі перабіраецца да сваіх блізкіх сяброў у Петраград. Але злы рок і там наганяе іх сям'ю – праз год пасля складанай аперацыі маці памірае. І ўсё ж асірацелы Аляксей не апускае рук, заканчвае гімназію і восенню 1915 года паступае на фізіка-матэматычны факультэт Петраградскага ўніверсітэта. Праўда, вучыцца юнаку не было на што, таму праз два месяцы ён пакідае ўніверсітэт і ідзе працаваць на завод.

Кадровы ваенны

Вясной 1916 года А. Антонова прызываюць у войска і як былога студэнта накіроўваюць у Паўлаўскае ваеннае вучылішча. Пасля кароткатэрміновага абучэння, у снежні таго ж года, ён у званні прапаршчыка лейб-гвардыі Егерскага палка трапляе на фронт. У ліпені 1917-га на Паўднёва-Заходнім фронце, у Галіцыі, будучы генерал атрымлівае асколачнае раненне ў галаву і... сваю першую ўзнагароду – ордэн Святой Ганны IV ступені з надпісам «За адвагу».

Параненага А. Антонова адправілі на лячэнне ў Петраград, дзе яго і заспелі рэвалюцыйныя падзеі 1917 года, у якіх, праўда, актыўнага ўдзелу яму прымаць не давялося. Пасля выздараўлення Аляксей Антонаў дэмабілізуецца з арміі і ўладкоўваецца на працу статыстыкам у Наркамхарчы. Адначасова, каб ажыццявіць сваю колішнюю мару – стаць ляснічым, паступае ў Петраградскі лясны інстытут. Аднак вучыцца давялося нядоўга: 11 красавіка 1919 года А. Антонова зноў прызываюць у армію, на гэты раз у Чырвоную. Накіраванне 23-гадовы малады чалавек атрымаў у 1-ю Маскоўскую працоўную дывізію, дзе яго прызначылі памочнікам начальніка штаба.

У складзе гэтага і іншых савецкіх ваенных падраздзяленняў А. Антонаў

◀ А. Антонаў – начальнік аперацыйнай часці штаба 15-й Сівашскай стралковай дывізіі. 1922 год

ваяваў з белагвардзейцамі пад Луганскам, вызваляў Растоў-на-Доне і Новарасійск, абараняў Кахоўскі плацдарм, фарсіраваў Сіваш... У 1922 годзе наш зямляк працягвае службу спачатку ў якасці начальніка аперацыйнай часці, а затым і памочнікам начальніка штаба 15-й Сівашскай дывізіі.

У 1928 годзе А. Антонаў паступае на камандны факультэт Ваеннай акадэміі імя Фрунзэ, які заканчвае ў 1931-м. Пасля года службы ў дзеючых войсках яго зноў накіроўваюць у акадэмію, на толькі што створаны там новы факультэт – аперацыйны. У 1933 годзе Аляксей Інакенцьевіч яго закончыў і атрымаў накіраванне на пасаду начальніка аперацыйнага аддзела штаба Харкаўскай ваеннай акругі. Калі ў 1936-м ствараецца Акадэмія Генеральнага штаба Рабоча-сялянскай Чырвонай арміі, А. Антонова запрашаюць у першы набор яе слухачоў. Праз год вучобы загадам наркама абароны К. Варашылава яго прызначаюць начальнікам штаба Маскоўскай ваеннай акругі. А ў канцы 1938 года адбываецца новы паварот у лёсе: Аляксей Інакенцьевіч Антонаў становіцца выкладчыкам Акадэміі імя Фрунзэ.

У Генеральным штабе

Вялікую Айчынную вайну наш зямляк сустрэў на пасадзе намесніка начальніка штаба Кіеўскай асобай ваеннай акругі. Са жніўня 1941-га А. Антонаў – начальнік штаба Паўднёвага фронту. Пад яго кіраўніцтвам была распрацавана і затым паспяхова ажыццёўлена Растоўская аперацыя. У пільне да сястры ад 9 красавіка 1942 года Аляксей Інакенцьевіч пісаў: «Можаш мяне павіншаваць з ордэнам Чырвонага Сцяга. Атрымаў яго за Растоўскую аперацыю і разгром танкавай арміі ген. Клейста... Гэта было першае вялікае паражэнне немцаў». У пачатку снежня 1942 года начальнік Генеральнага штаба А. Васілеўскі, пасля адабрэння яго кандыдатуры асабіста І. Сталіным, прапанаваў А. Антонаву пасаду свайго намесніка – начальніка Аператыўнага ўпраўлення Генеральнага штаба.

Маршал А. Васілеўскі па распараджэнні Вярхоўнага Галоўнакамандуючага большую частку часу знаходзіўся на франтах. У яго адсутнасць усю адказнасць за дзейнасць Генштаба нёс менавіта Аляксей Інакенцьевіч. Асноўным у яго працы было стратэгічнае планаванне. Пачынаючы з Курскай аперацыі, А.І. Антонаў удзельнічаў у распрацоўцы ўсіх ключавых аперацый і кампаній Чырвонай арміі. Генерал-палкоўнік С. Штаменка, успамінаючы перыяд сумеснай працы з нашым земляком, зазначаў: «Практычна Генштаб з 1943 года ўзначальваў

нам. начальніка Генштаба генерал арміі А.І. Антонаў. Вялікі працаўнік і выдатны знаўца ўсяго, чым жыве Генштаб, Аляксей Інакенцьевіч фактычна трымаў усе ніці аператыўнага кіравання баявымі дзеяннямі ў сваіх руках. Аб'ём работы быў неймаверна вялікі, але пры дапамозе кваліфікаваных генералаў і афіцэраў Генштаба за кошт сваёй багатай эрудыцыі і тады яшчэ маладых сіл, ён паспяваў выконваць усю асноўную работу і рабіў гэта бездакорна... Па некалькі разоў на дзень са старанна падрыхтаванымі дакладамі яму даводзілася бываць у Вярхоўнага Галоўнакамандуючага І.В. Сталіна... Аўтарытэтам Антонаў карыстаўся і за тое, што асмельваўся, калі патрэбна, прырэчыць Сталіну і ўжо ва ўсякім разе выказаць свае меркаванні».

Самай яркай старонкай ваеннай дзейнасці выдатнага ваеннага стратэга генерала А. Антонава стала Беларуская наступальная аперацыя, вядомая пад назвай «Баграціён». Вясной 1944 года, ацаніўшы і ўзважыўшы прапановы, што паступалі ў Генштаб ад камандуючых франтамі аб магчымых дзеяннях на іх напрамках, улічыўшы дыслакацыю і стан армій праціўніка, намеснік начальніка Генштаба А.І. Антонаў з удзелам вядучых спецыялістаў распрацаваў прынцыпова новую аператыўную задуму. Галоўным у летняй кампаніі 1944 года станавіўся разгром беларускай і львоўскай варожых групавак. Звязаныя з гэтым аперацыі намячаліся на велізарнай прасторы, а падрыхтоўка нагадвала складана закручаны дэтэктыв.

Была арганізавана шырокамаштабная кампанія па дэзынфармацыі праціўніка. З гэтай мэтай у войсках разгарнулі работу па ўдасканаленні абароны. Каб збіць з панталыку нямецкую разведку, прынялі, як піша С. Штаменка, і такія меры: «Франтавыя, вайсковыя і дывізіённыя газеты публікавалі матэрыялы толькі па абарончай тэматыцы. Уся вусная агітацыя была нацэлена на ўтрыманне занятых пазіцый. На месцы шырока прымяняліся макеты баявой тэхнікі і іншыя фальшывыя аб'екты. Ля макетаў паставілі зеніткі, арганізаваўшы ў той жа час патруляванне

▼ Савецкая дэлегацыя на Ялцінскай канферэнцыі. Генерал А. Антонаў – стаіць у цэнтры. 1944 год

знішчальнікаў – для «супрацьпаветранай абароны». Бачнасць і праўдападобнасць ілжааб'ектаў прадпісвалася праверыць фатаграфаваннем з паветра...». І немцы паверылі. У сваіх пасляваенных успамінах камандуючы 4-й арміяй вермахта Курт фон Тыпельскірх адзначыў, што гітлераўская вярхушка чакала наступлення на поўдні і ў Прыбалтыцы, але ніяк не ў цэнтры, у Беларусі.

Распрацоўка плана аперацыі «Баграціён» была завершана ў Генштабе 14 мая 1944 года. Канчатковы варыянт змяшчаў кароткі тэкст і карту. І толькі 20 мая, пасля роздумаў, Аляксей Інакенцьевіч завізаваў яго сваім подпісам. Яшчэ праз некалькі дзён план падрабязна абмеркавалі ў Стаўцы Вярхоўнага Галоўнакамандуючага ў прысутнасці маршалаў Г. Жукава і А. Васілеўскага, камандуючых франтамі і некаторых іншых военачальнікаў.

Аперацыя «Баграціён» пачалася 22 чэрвеня імкліва і праходзіла пад пільным наглядам А. Антонава. Яна працягвалася 68 дзён і завяршылася поўным разгромам магутнай нямецкай групы армій «Цэнтр», а таксама перамогамі на львоўскім і выбаргскім напрамках. Гісторыкамі ўсяго свету яна прызнана найбуйнейшай паспяховай вайскавай аперацыяй Другой сусветнай вайны: на фронце 1100 км быў утвораны 400-кіламетровы пралом і савецкія войскі атрымалі магчымасць наступаць на Запад. У выніку аперацыі «Баграціён» была цалкам вызвалена Беларусь, а таксама часткова Прыбалтыка і ўсходняя частка Польшчы.

З 17 лютага 1945 па 25 сакавіка 1946 года генерал А. Антонаў займаў пасаду начальніка Генеральнага штаба, у сувязі з чым прымаў удзел у Ялцінскай канферэнцыі кіраўнікоў урадаў СССР, ЗША і Вялікабрытаніі, на якой зрабіў даклад аб становішчы на савецкагерманскім фронце. Як кіраўнік Генштаба ён удзельнічаў і ў рабоце першай пасляваеннай канферэнцыі краін антыгітлераўскай кааліцыі ў Патсдаме, дзе вёў перамовы з ваеннымі прадстаўнікамі саюзнікаў. На абедзвюх канферэнцыях Антонаў вылучаўся сярод іншых

▲ Калектыўнае фота ўдзельнікаў Ялцінскай канферэнцыі. Генерал А. Антонаў стаіць за І. Сталіным. 1944 год

военачальнікаў сваёй эрудзіраванасцю, веданнем сітуацыі на ўсіх франтах, быў у курсе планаў савецкага камандвання і магчымых намераў саюзнікаў, вызначаўся здольнасцю «мала гаварыць, а больш слухаць», што з'яўляецца вялікай каштоўнасцю пры перамовах.

І нават не маршал

4 чэрвеня 1945 года генерал А. Антонаў быў узнагароджаны найвышэйшым ваенным ордэнам СССР «Перамога» – «за

▼ На адным з пасяджэнняў Патсдамскай канферэнцыі. 1945 год

► Генерал арміі
А.І. Антонаў.
Фота пачатку
1960-х гадоў

ўмелае выкананне заданняў Вярхоўнага Галоўнакамандавання ў справе правядзення баявых аперацый вялікага маштабу». Узнагароджанне ўнікальнае па сваёй сутнасці, бо ўсе 14 савецкіх кавалераў ордэна, акрамя Аляксея Інакенцьевіча Антонава, мелі званні не ніжэйшыя за маршальскія. Разам з тым, як адзначаюць некаторыя ваенныя гісторыкі, з атрыманнем гэтай узнагароды пачалося і затушоўванне заслуг генерала Антонава як выдатнага ваеннага стратэга.

Прынамсі, у гэтай сітуацыі ёсць некалькі нюансаў. Па-першае, узнагарода А. Антонава была дадзена не ў час вайны, калі ён актыўна распрацоўваў паспяхова аператыўны Чырвонай арміі, а пасля перамогі. А па-другое, у той жа дзень з такой жа фармулёўкай ордэнам «Перамога» быў узнагароджаны і маршал С. Цімашэнка, які, будучы камандуючым рознымі франтамі, праваліў некалькі аперацый, быў зняты з камандных пасадаў і служыў на другарадных пасадах у Стаўцы. Прычым ва ўзнагародным лісце прозвішча С. Цімашэнкі ішло першым – з парушэннем алфавітнага парадку. Такім чынам у вачах многіх людзей, нават далёкіх ад Крамля, антонаўскі ордэн ставіўся ніжэй і, вобразна кажучы, губляў свой

бляск. Беспрэцэдэнтным быў і наступны крок Вярхоўнага Галоўнакамандуючага: 26 чэрвеня 1945 года ўстанаўліваецца званне Генералісімуса Савецкага Саюза, а на наступны дзень яно прысвойваецца «выдатнаму стратэгу» Іосіфу Вісарыёнавічу Сталіну за перамогу над Германіяй.

Сталін выдатна разумеў, што быць геніяльным кіраўніком, які выратаваў краіну падчас вайны, – гэта значыць атрымаць самае высокае прызнанне ў народзе і бясспрэчны аўтарытэт. Таму ён не мог дапусціць, каб галоўным стратэгам перамогі ў Вялікай Айчыннай выступаў нехта іншы, а не ён. З гэтай пазіцыяй адзінага савецкага генералісімуса звязаны і той факт, што А. Антонаву так і не было прысвоена маршальскае званне, якога ён, безумоўна, заслугоўваў. І, магчыма, больш, чым іншыя военачальнікі...

У канцы сакавіка 1946 года, калі маршал А. Васілеўскі зноў узначаліў Генштаб, Аляксей Інакенцьевіч вярнуўся на пасаду яго намесніка. У лістападзе 1948 года ён быў назначаны першым намеснікам камандуючага войскамі Закаўказскай ваеннай акругі, якую затым у 1950–1954 гадах узначальваў. Пасля стварэння Аб'яднаных узброеных сіл дзяржаў Арганізацыі Варшаўскага дагавора генерала А. Антонава ў маі 1955 года пераводзяць на пасаду начальніка штаба гэтай арганізацыі, на якой ён працаваў да сваёй смерці.

Нішто чалавечае...

А якім жа ў жыцці быў стратэг Перамогі? Як адзначаюць сучаснікі генерала, Аляксей Інакенцьевіч вельмі любіў блізкіх яму людзей, заўсёды з глыбокай павагай ставіўся да памяці сваіх бацькоў, як бясцэнныя рэліквіі захоўваў іх фотаздымкі і пісьмы. Яго слабасцю быў тэатр, захапляўся ён яшчэ і фатаграфаваннем, з ахвотай гуляў у шахматы. Лыжы, веславанне, валејбол, прагулкі па лесе і падарожжы таксама былі для генерала Антонава любімым заняткам і адначасова адпачынкам. Як чалавек пунктуальны, патрабаваў гэтага і ад іншых.

Ён шанаваў людзей шчырых, адкрытых, больш за ўсё цаніў у іх самастойнасць і адданасць справе. Яго заўсёды абуралі грубасць, нядобрасумленнасць, хлусня, непавага да чалавечай годнасці. «Аляксей Інакенцьевіч быў у вышэйшай ступені адукаваны ваенны, чалавек вялікай культуры і абаяльнасці», – такую кароткую, але ў той жа час ёмістую ацэнку даў яму ў сваёй кнізе «Воспоминания и размышления» маршал Г. Жукаў.

Генерал арміі С. Штаменка ў сваіх мемуарах таксама прызна выказаўся аб чалавечых якасцях Аляксея Інакенцьевіча: «Мне неаднойчы даводзілася бываць у Антонава ў сям’і. У дамашняй абстаноўцы ён быў прыемным суразмоўцам і гасцінным гаспадаром. Яго жонка, Марыя Дзмітрыеўна, была яму да пары, а па характары і адносінах да людзей нечым нават да яго падобная. Нездарма ж кажуць, калі муж з жонкай доўга і добра жывуць, яны становяцца падобнымі адзін да аднаго. Усё гэта можна аднесці і да сям’і Антонавых».

Сама Марыя Дзмітрыеўна ў размовах з блізкімі неаднойчы зазначала, што Аляксей Інакенцьевіч жанаты не з ёю, а са сваёй работай. І ў гэтым яе жарце хавалася пэўная доля праўды. Генерал Антонаў, закарanelы працаголік, праводзіў на службе па 12–15 гадзін у суткі. А верная і клапатлівая жонка была яго надзейным тылам.

Аляксей і Марыя ажаніліся ў 1925 годзе на радзіме нарачонай, ва ўкраінскім Мікалаеве. І з таго часу яна стойка падзяляла з мужам нягоды і радасці ягонай службы і адначасова дбала пра сямейны камфорт, стварала хатнюю ўтульнасць. Карацей, жыла выключна для яго, бо дзяцей ім Бог не даў. І цалкам заканамерна, што ўсе галоўныя прыступкі сваёй кар’ернай лесвіцы Аляксей Інакенцьевіч пераадолеў, пакуль Марыя Дзмітрыеўна была з ім побач. Але ў 1955 годзе надзейнай спадарожніцы не стала, і жыццё генерала пацякло па іншым рэчышчы.

Пасля смерці жонкі Аляксей Інакенцьевіч стаў замкнёным, яшчэ больш паглыбіўся ў працу. Адзінай спатоляй для яго душы па-ранейшаму заставаўся

тэатр. Менавіта цяга да сцэнічнага мастацтва і паспрыяла таму, што ў яго жыцці ў 1956 годзе з’явілася іншая жанчына – знакамітая савецкая балерына, прыма маскоўскага Вялікага тэатра Вольга Лепяшынская.

Пазнаёміліся яны выпадкова, зусім не ведаючы, хто з іх хто. Паводле слоў В. Лепяшынскай, адбылося гэта так: «Я выйшла з тэатра пасля спектакля, на вуліцы ішоў праліўны дождж, а службовая машына недзе затрымлівалася. На мне была вельмі прыгожая сукенка, і мне так не хацелася яе сапсаваць!.. І раптам адчыняюцца дзверцы аўтамабіля, што ад’язджаў ад тэатра, і незнаёмы мужчына прапануе мяне падвезці. Я, доўга не думаючы, даю нырца ў салон. Ён не мог пазнаць мяне, таму што я на сцэне і ў жыцці – гэта дзве зусім розныя жанчыны. Антонаў таксама быў не ў форме, а ў цывільным... Паехалі. Па дарозе міла гутарылі, і ўжо праз 10–15 хвілін я зразумела, якой высокай духоўнасці гэты чалавек. Ён выдатна размаўляў па-французску і знешне быў вельмі прывабны. Мне не хацелася пакідаць машыну і яго кампанію, і тады я прыдумала, што мне трэба ехаць на лецішча да знаёмых. «Што ж, на лецішча, дык на лецішча!» Даставілі мяне туды. Там высветлілася, што мне трэба тэрмінова вяртацца да хаты. Паехалі ў Маскву. А на развітанне ён папрасіў у мяне тэлефон. Згараючы ад нецярпення, я чакала званка, але патэлефанаваў ён толькі на чацвёрты дзень...»

Прайшло зусім няшмат часу, і 60-гадовы А. Антонаў і В. Лепяшынская, на 20 гадоў маладзейшая за яго, пачалі жыць разам. Для Аляксея Інакенцьевіча пачалося зусім іншае жыццё, чым дагэтуль. Калі раней, прыходзячы са службы дадому, ён мог расслабіцца і адпачыць, то цяпер такая магчымасць надаралася вельмі рэдка: саюз з сур’ёзным ваенным чалавекам не змяніў прывычнага ладу жыцця Лепяшынскай. Пасля кожнага спектакля, у якім яна танцавала, яе сябры-артысты дружна накіроўваліся адзначаць гэтую падзею на кватэру Антонава, дзе жыла сям’я. Не стаў мяняць

► Бюст А. Антонова і частка прысвечанай яму экспазіцыі ў Музеі воінскай славы СШ № 11 г. Гродна

▼ Мемарыяльная дошка на доме № 25 па вуліцы імя А. Антонова ў г. Гродне

сваіх звычак і Аляксей Інакенцьевіч: ён па-ранейшаму шмат працаваў, работа была нервовай і напружанай... Таму фінал сумеснага жыцця са знакамітай балерынай аказаўся для генерала Антонова ў нейкім сэнсе прадказальным. 18 чэрвеня 1962 года яму стала дрэнна проста ў рабочым кабінце. Намаганні ўрачоў былі марныя: ён памёр у той жа дзень у бальніцы.

Пахаванне стратэга Перамогі праходзіла на высокім дзяржаўным узроўні. Урну з прахам Аляксея Інакенцьевіча Антонова пранеслі па Краснай плошчы тагачасных кіраўнікі СССР і Кампартыі. Пахавалі яго 22 чэрвеня 1962 года ў Крамлёўскай сцяне.

Першыя і даволі істотныя захады па ўшанаванні памяці А. Антонова былі зроблены ў 1965 годзе ў Гродне: у гонар генерала-земляка назвалі вуліцу, яго імя было прысвоена сярэдняй школе № 11, яе вучні і настаўнікі адразу ж распачалі збор матэрыялаў для музея, які з часам размясціўся ў хаце, дзе нарадзіўся палка-

водзец. Праўда, у пачатку 2000-х гадоў падчас рэстаўрацыі гэты будынак згарэў. На шчасце, музейная экспазіцыя на той час была ўжо дэманціравана і збераглася. Асноўная яе частка зараз захоўваецца ў Гродзенскім дзяржаўным гісторыка-археалагічным музеі. Некаторыя асабістыя рэчы Аляксея Інакенцьевіча, рэдкія фотаздымкі, перапіска вучняў з сястрой генерала і іншыя рэліквіі прадстаўлены на тэматычных стэндах і ў Музеі воінскай славы СШ № 11 г. Гродна. Ёсць вуліца імя генерала Антонова і ў Маскве, яго імя таксама прысвоена Санкт-Пецярбургскаму ваенна-тапаграфічнаму вучылішчу. У 2003 годзе Расійская асацыяцыя Герояў Савецкага Саюза і група Маршалаў Савецкага Саюза і генералаў арміі звярнуліся да кіраўніцтва Расійскай Федэрацыі з хадайніцтвам аб пасмяротным прысваенні Аляксею Інакенцьевічу Антонову звання Героя Расіі. На жаль, іх просьба не была задаволена.

Паводле слоў дырэктара гродзенскай СШ № 11 імя А. Антонова Марыны Пятроўны Кароза, у падначаленай ёй установе адукацыі праводзіцца значная героіка-патрыятычная работа. Галоўным званнем яе з'яўляецца вучнёўская навуковая канферэнцыя, прысвечаная генералу арміі А. Антонову. Летась яна прайшла ўжо другі раз. Спачатку канферэнцыя мела агульнашкольны статус, затым – агульнагарадскі. Плануецца, што сёлета ў верасні ў ёй прымуць удзел школьнікі і навучэнская моладзь з усёй Гродзенскай вобласці.

Грамадскасць Гродна выношвае планы аб устанавленні помніка генералу А. Антонову. Пазалетась, калі адзначалася 120-годдзе з дня яго нараджэння, такі зварот быў накіраваны гродзенскім уладам. Але сродкаў на ажыццяўленне гэтай ініцыятывы ў гарадскім бюджэце пакуль не знайшлося. Магчыма, яны адшукаюцца на наступны год, калі мы будзем адзначаць 75-годдзе з дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. І тады на малой радзіме вядомага палкаводца, стратэга аперацыі «Баграціён», з'явіцца нарэшце хаця б сціплы яго бюст.

Сяргей ГАЛОЎКА